

בתורה ששל תורה

פרפראות עה"ת משלחן ומבאר רבותינו נבג"מ יו"ל ע"י חבורת אברכים דקהלת הסידי סאטמאר בארה"ק

כס"ד

זמנים לשב"ק
גליון תשפ"א
פרשת ויקרא
ז' ניסן תשפ"ה

6:22	הדלה"נ
8:15	מוצש"ק
5:09	עלות השחר
6:21	נץ החמה
8:44	סווק"ש א'
9:31	סווק"ש ב'
10:35	סוורת
12:42	חצות

הקב"ה מתנהג עמו במידת הדין היה ממינו ח"ו תיכף ברגע שחטא, והראיה לזה היא קרבן לה' שאמרו חז"ל כי המקדיש בהמה לא יאמר לה' קרבן שמה ימות טרם יוציא מפיו תיבת קרבן ומצא מזכיר שם שמים לבטלה, אלא יאמר קרן לה', ומזה חזינו עד כמה יש לו לאדם לשום נגד עיניו כי יום זה יוכל ח"ו להיות יומו האחרון עד שלזה צריכים לומר דוקא קרבן לה', ובהיותו מתבונן כן בדעתו יתמלא פחד ורעדה מלעבור על רצון קונו ואז יהיה הקרבן כפרת נפשו.

ויקרא אל משה, א' זעירא כתיב, ועל זה אמר האדמו"ר מקראשנעוויץ זצ"ל בשם הגה"ק מוהרש"ב זצ"ל מפרשיסחא מחמת שמשה רבינו היה עני וישפיל מאד וקטן וצלו לכן נקרא בא' זעירא בשביל שהיה זעיר לכן ויקרא אל משה עכ"ל ודפח"ח והמב"י:

ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ד'. אמר הר"ר הענין מאלכסנדר זי"ע, פסוק זה שאנו אומרים קודם התפלה, היינו שצריך לשחוט היצה"ר בג' דברים. א' הוא ירך היינו תאות זנות. ב' מזבח הוא תאות אכילה. ששכילה במקום קרבן ושלחן במקום המזבח כידוע, ג. צפונה הוא תאות ממון כמחז"ל (ב"ב כ"ה ע"ב) הרוצה להעשיר יצפין, לפני ד' פי' קודם התפלה:

בשם הרב הקדוש רש"ק זצ"ל ואמרתם זבח פסח הוא לי"י. היינו כשאתם רוצים לזכות את היצה"ר פס"ח הוא לי"י פי' אזי תפסחו ותקפצו אל י"י: (בית אהרן)

כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לד'. הה"ק מקצצק זי"ע אמר בזה"ל נישט פאהריש, נישט היימיש, והבן, (א"ה, נישט פאריש ידוע שלא יעשה שום דבר כמעשה אכר (פאהר) איש כפרי בלי דעת, והרי הוא כמרוחק, וכמו כן לא יהי היימיש, כמו שאמרו חז"ל חברותא כלפי שמיא מי איכא):

פסח כל ישראל עוסקין שמכינים לפסח שמגעילים ומשפשפים ומדיחים וחשוב הוא למאוד וזה הוא רק למי שאין לו דעה ביותר אבל להטובלים במי הדעת צריך לעשות ההכנה הזאת בעצמו בפנימיות. שבפסח נאמר, "משכנו" וקחו". משכנו ידכם מעבו"ז וקחו לכם הפסח היינו שלא יכול ליכנס להפסח עד שימשוך את עצמו מקודם מעבו"ז מכל הדברים שנקראים עבו"ז ושבת הזה פועל זאת ביותר ונותן כח לכ"א לזה וכמו שב"ה ביום וגו' יתקע בשופר גדול ובאו האובדים כו' והנדחים כו' כ"כ נצרך באמת פסח לשבת הגדול: (הח"י הרי"מ זי"ע):

בשם הה"ק הר"ר דוד מלעלוב זי"ע שפ"א קודם חג הפסח עבר עליו אורח ולא הי' לו מה ליתן לאכול, והי' לו שמורה על חג הפסח, וכישל ממנו ממנו, אבל ונתן לו לאכול, ואמר עיקר השמירה לשמור מחמץ, וכתיב ושמרתם את המצות ודרשו חז"ל (מכילתא, פר' בא פ"ט) מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ומקיים כעת דין שמירת המצוה, והש"ת יזמין לו שמורה אחרת על חג הפסח, והבן:

ניצוצות

ההנוד הטוב ביותר לא שוה

מאימרה אם לילד הברותא רעה.

קרבן לה' כי יקריב נצר מטעיו קודש לשרשו, ואדם כזה אינו צריך להביא לא נדר ולא נדבה, גם אין מציאות להביא לא חטאת ולא אשם, על דרך אומנם ז"ל (יומא פז) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ואם אין שוגג אין קרבן, ואחר שגמר אומר מעשה קרבן הנכבד והמעולה אמר מן הבהמה וגו' תקריבו את קרבנכם, דבר זה ישנו בכל אדם כי לא כל ישיגו בחינת רבים השיב מעון (מלאכי ב' 1): (אוה"ח הק')

ויקרא אל משה וידבר ד' אליו מאהל מועד לאמר. לכאורה היה ראוי לכתוב ויקרא ד' אל משה וידבר אליו כדי שנדע מי קראו ולא כן עתה ויקרא אל משה סתם ואינו יודע מי קראו * אך הענין הוא דאימת בזה ויקרא בו' אלף זעירא * דהשכינה כשאינה במקומה אזי היא זעירא ואז היו במדבר ועיקר מקום כבודו הוא בבית המקדש בירושלים * ולכן מתחילה נאמר ויקרא אל משה והיא אלף זעירא קרא אל משה * אך אחר כך כשכבר קראו והיה משה רבינו עליו השלום מטה עצמו לעבודת הכורא ברוך הוא בכל יללתו והיה מקדש עצמו במאוד מאוד ובא למדרגה זו וידבר ה' אליו שהוא שם הרחמים * וזהו שהתפלל דוד המלך עליו השלום אתה ה' לעולם תשב * כי עתה בעוונותינו הרבים שהשכינה בהגלות כשהקדוש ברוך הוא רוצה לדין את ישראל צריך ברוב רחמי לעמוד מכסא דין ולישב עליהם בכסא רחמים * אבל לעתיד לבא יהיה כולו רחמים גמורים ולא יצטרך לעמוד מכסא דין כלל ולשנות מכסא לכסא * ועל זה התפלל אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור * דעיקר שכינת כבודו יתברך הוא על הצדיקים והתפלל לאמר אף על פי שנתמעטו הדורות אם ראשונים כו' אף על פי כן יהיה כסאך עלינו בכל דור ודור ברוב רחמיך תחופף עלינו אור שכינתך אמן: (נועם אלימלך)

ויקרא אל משה, במדרש רבה מביא על זה הפסוק וקרא זה אל זה וי"ל לפי מה שמתרגם יונתן בן עוזיאל וקרא זה אל זה ומקבלין דין מן דין שהכוונה שעי' שקורא המלאך האחר הגדול ממנו נוסף לו כח לקדש אתה ולומר קדוש וזהו מקבלין דין מן דין שמקבלין זה מזה כח לקדש את השם כן הי' קריאת ה' למשה שעי"ז נוסף לו שפע לקבל הנבואה לכן מביא המדרש פסוק וקרא זה אל זה על ויקרא אל משה לומר שקריאת השי"ת למשה הוסיף לו כח ונתעלה עי"ז כמו שמקבלין המלאכים דין מן דין כח להקדיש ולהעריץ פני רם יושב על כסא כבוד ברוך הוא לעולם ועד:

אדם כי יקריב מנס וגו'. פי' האדם ההולך בדרכיו ואין לו שום התקרבות לה' ב"ה יקח לו ראי' מן הבהמה שנעשי' הקדש להתקרבה על פי דיבורו של האדם שאמר הרי זו עולה ונעשית קודש קדשים רק עי' דיבורו והבל פיו של האדם עלי' ואע"פ שהבהמה עצמה לא נשתנית והיא כמו שפיתיה. אך הדבור מוציא האדם הוא קודש קדשים והוא שחל על הבהמה והקדישה א"כ יראה האדם גדול הקדוש' אשר בו. ומה עוד ק"ו הדבור של תורה ותפלה לפני השי"ת. וז"פ אדם כי יקריב מנס שרוצה להתקרב לה' מן הבהמה יבין מעצמו שחל הקדושה עלי' עי' דיבור פיו. וכזה תקריבו אתה וקרבנכם כי די לו ברוח ה' אשר בקרבו והוא משכן לו: (תפארת שלמה)

אדם כי יקריב מנס קרבן לה'. כלומר עיקר המכוון בהבאת הקרבן אינו אלא שידע וישים אל לבו כי באמת היה הקרבן יכול להיות מנס, כי אם היה

ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה, י"ל נפש כי תחטא הלא מהראוי לה שתשמע ותבין קול אלה, להיות נרתע מפחד ה' ומהדר גאווה. (ישמח משה) אשר נשיא יחטא, כלומר אשרי למי שהוא נשיא ומתנשא יום יום ועי"ז נדמה בעיניו כי יחטא במה שלא היה בבחינתו זו יום אתמול ושכ ע"ז בכל לבבו ורפא לו.

ויקרא אל משה. ויקרא באל"ף זעירא כי אל"ף הוא לשון לימוד ור"ל שצריך האדם ללמוד להיות זעיר בעיניו ויכיר וידע שפיתח ערכו ולהחזיק עצמו תמיד במידת הענוה.

ויקרא וגו' וידבר וגו'. קשה שקריאה משמעותה חיבה ודיבור הוא לשון קשה, וי"ל ע"פ מאמר חז"ל כי צדיקים הקב"ה מקפיד עליהם ככחות השערה כי לגודל קדושתם נחשב כל נדנדוד קל של עבירה כעבירה, משא"כ רשעים כל מצוה נחשב להם פי כמה מהצדיקים כי הם מתגברים על יצורו צריכים לור שלא עלה להם הדבר בניקל, וזש"ה שהקב"ה חיבב את משה מחמת מעשיו וזה נחשב למשה דיבור קשה שעי"ז מדקדקים עמו ככחות השערה. (עצי חיים)

ויקרא אל משה. משרע"ה אשר בו רוח ה', וודאי שטרם בא אליו ההתעוררות העליון קדמה לו איתעורותא דיליה בכוונה שלמה ורצויה, וזאת ירמוז לנו הכתוב ויקרא אל משה ולא הזכיר שמו יתברך על הקריאה, אלא בא לרמוז שהוא הכין עצמו ברצונו אל הדיבור, ולכן סתם הכתוב ויקרא אל משה להודיע כי הקריאה היתה בזכות משה ועי' הכנתו. (דברי יואל)

אדם כי יקריב מנס קרבן לה'. ולכאורה היה צריך לומר אדם מנס כי יקריב קרבן לה', וי"ל שהכוונה היא שיקריב האדם עצמו לה' במסירות נפש ויעבוד את ה' לפי מה שכוחו משיג.

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו, פרש"י לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציונים קדמה קריאה לשון חבה, ויש להבין הענין בזה וכן למה רמז את דוקא אצל הקרבנות, ואפ"ל בהקדם מה דמוא בעצי חיים עה"פ קדש כל כבוד וגו' זכור את היום הזה אשר יצאתם מצרים מבית עבדים ומסביב שם בת"ד כי הטעם למה נתקדשו כל כבוד כי כדי שיוכלו לקבל את התורה והוציאם הקב"ה בכח מיד פרעה ומיד מצרים והוא עי' שהשי"ת קרא אותם בני בכורי ישראל ועי"ז נתקדשו ישראל בקדוה הגוף והקדש מפיקע מיד שעבוד ועי"ז יכלו לקבל את התורה הק' עכ"ל והנה ענין הקדושה שיש לכלל ישראל ניכר עי' מעשה הקרבנות ועי' בתפארת שלמה על הפסוק אדם כי יקריב מנס וכו' פי' האדם אשר נתרחק מהקב"ה והוא רוצה להתקרב אליו יתב"ה מה העצה שלא ילידי יאוש יקח לו ראייה מן הבהמה שהבמה כמו שהוא נשאת לעולם אלא עי' האמירה של האדם הרי זו עולה ונתקדש קדושה עולמית וממילא א"ש ויקרא אל משה פירש"י קדמה קריאה לשון חיבה דעי' התורה נתחבבו ישראל ונהיו קדושים ומהיכן ניכר שבאמת כן הוא עי' מעשה הקרבנות והוא עי' הדיבור של האדם ולזה דייקא נרמז בענין בקרבנות וא"ש.

אדם - דקדק לומר אדם, לשון פיותיות כאמור בזהר (ח"ג מח) כי יקריב, ואת מי יקריב פירש הכתוב ואמר מנס מן הפחותים שישנם בנס, אשר פשעו בה' ויאמרו לאל סור ממנו (איוב כא יד) ונתרחקו מדביקותו יתברך את זה יקריב, ולזה יקרא

ביאור הדברים מספרי דבי רב

ספה"ק דברי יואל

גודל מעלת הכנה למצות

עוד יאמר לבאר דברי המד"ר ריש פרשת ר' תנחום בר חניליא פתח הה"ד ברכו ה' מלאכי גבורי כח עושי דברו וגו' בישראל שעמדו על הר סיני הכתוב מדבר שהקדימו עשיה לשמיעה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ונראה בהקדם לבאר מאמר תמוה בתנב"א (פי"ז) בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה. וקשה שהרי נעשה ונשמע אמרו ישראל בבואם אל הר סיני ובהקמת המשכן התחילו לאחזר מעשה העגל, וא"כ למה הקדים הקב"ה לאמר פרשת ויקחו לי תרומה מיד באמרם נעשה ונשמע, ואין כאן מקומה וזמנה לכאורה.

אמנם נראה עפ"י מה שכתב בספר פנים יפות ר"ש ז"ל כל מצוה צריכה הכנה כמ"ש חז"ל (אבות פ"ב י"ב) התקן עצמו ללמוד תורה וע"ז נעשה כלי מוכן לקבל אור התורה והמצוות וכו', וא"א לקבל האור מכלתי הכנה שע"י ההכנה נעשה כלי לקבל וכו', ואולי מ"ש הכתוב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בני הפירוש כן, שבתחלה יאמר להם שידבר עמהם, כדי שיישמו את עצמם ויטו את אוזנם לשמוע האמירה שהיא לשון חיבה, עד כאן דבריו. ועל פי זה יש לפרש מה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע, שקבלו על עצמם לעשות הכנה בטרם ישמעו קול ה', כמ"ש הפנים יפות שבאמצעות ההכנה נעשים כלים מוכנים לקבל האור. ובזה יש לבאר מאמר התנב"א שנאמרה פרשת ויקחו לי תרומה מיד בעת שאמרו ישראל נעשה ונשמע, כי לפי שראה הקב"ה גודל השתוקקותם לקבל אור המצוות, שהרי לכן אמרו נעשה ונשמע שיקדימו הכנה בטרם ישמעו דבר ה', על כן הקדים לומר פרשת ויקחו לי תרומה, ואף שזמן לקיחת הנדבה למשכן היה רק אחר מעשה העגל, מ"מ נאמרה קודם לכן, כדי שתהיה שהות לישראל להכין עצמם כראוי לקראת המצוה שהם עתידים לקיים, לתת תרומת ה'.

ובדרך זו יובן היטב מה שסמך המד"ר להכא דרשה זו שהקדימו ישראל נעשה ונשמע, שהרי עפ"י מה שכתב הפנים יפות ילפינן מפרשה זו שנאמר בה דבר ואמרת שיש להקדים הכנה לעשיית המצוה, וזו היתה כוונת ישראל במה שהקדימו נעשה ונשמע, שקבלו על עצמם להתקדש ולעשות הכנה בטרם ישמעו בקול ה', כדי שיהיו מזומנים לקבל אור הדברות. (דברי יואל כא)

מצב דורינו במשנתו של רבינו הק'

בספרי דבי רב "דברי יואל"

מי היה עמלק ומה היה מעשיו שאנו חייבים ומצויים ל"כ לזכור את מעשיו כדי למחותו

ולבאר יתר המדרשים וההדוקים נקדים דברי התנחומא דדרש שבר קורן קראן מה עשה עמלק עמד לו חוץ לענן וכו' והיה קורא ראובן שמעון אחוכון פוקו דבעינא למיעבד פרגמטיא עמכון כיון שהיו יוצאין אליהם היו הורגים אותם. ונראה לבאר כונת המדרש בהקדם מה שפירשתי דברי המד"ר פ' קרח (פי"ח א') עה"פ ותפתח הארץ את פיה וגו' ואת כל היקום א"ר שמואל בר נחמני אפילו מחט שבלית שאולה ביד ישראל מידם אף היא היתה נבלעת שנא' וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה וכ"כ למה לפי שחלקו על הקב"ה, ע"כ. ולכאורה הדבר תמוה, הדרי קי"ל ולא עביד קב"ה ניסא למגנא, ומה צורך היה בנס גולה זה, שאף מחט שאולה ביד אחרים תתגלה על פי הארץ ותודד עמהם שאולה.

וביאורי עפ"י מ"ש בספרי"ק אנרא דכלה פרשת שופטים לבאר הפסוק כי הגוים האלה וגו' אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך. על פי מה שקבלנו מרבותינו נח הפועל בנפעל, ממילא ממונו ורכושו של אדם שמשגל במעשיו יש בו נח הפועל, ע"כ נאסר לנו לערום מחיבת המוסר, כיון שכל הפועל יש באדם הוא, והאדם הנכשר שיקחנו לעצמו גירוס לנפשו פעולות זרות כפי נח הפועל, ובעינינו ראינו כמה אנשי שם שפיתם היצר לתבוע חלקם, והשתדלו בפרנסתם לקבל ממון מכל אדם, ונשארו כלים ריקים, כי הממון שסיגלו מבני שלי שעה בלש דבק עם ובנפשם, וכיבתה של הלבנת האש אשר בערה בס באהבת היצור לו וכו'.

עיי"ש שביאר בזה דברי הכתוב וכן כתב בספרו אנרא דפיקא כי ראה כמה צדיקים שהיה ירא לגשת אליהם מגודל קדושתם, וכשקבלו ממון ממקורות לא טובים, נהפכו כמו רגע ונתקלקלו. ומדבריו למדנו עד היכן השפעת הממון מגעת, להשריש בקרב מקבל הממון את דעותיו של משפיע הממון, ואם ממקור לא טהור מוצאו של אותו ממון, יפועול בנפשו פעולה רעה, ותכבה שלהבת אש קדש אשר בערה בו ניקוד אש. ועפ"י זה מובן על מה עשה ה' נס כזה שלא תוותר מממונם של עדת קורח אף מחט שאולה ביד אחרים, כי אם היה נשאר דבר מה מממונם בקרב ישראל, א"כ היו גם דעותיהם הנפסדות נותרות בקרב ישראל. והקב"ה חפץ לעקור דעתם הנפסדות מכל וכל מקרב עדת ישראל, על כן נעשה נס ונבלעו הם וכל אשר להם, ולא נותר שום חפץ השייך להם ביד ישראל.

וזו היתה תחלת דרכו של עמלק כאשר בא להלחם עם ישראל, העמיד פנים כאילו אוהב הוא להם, והיה קורא אותם לבא אל מחוץ לענן, ואמרו הלא אנשים אחרים אבחנו, ורצונו לעשות עמכם פרקמטיא, והיתה בוחנתו בזה שעל ידי שיעשו עמו פרקמטיא ויהיה אותם מממונם, שפיע בהם גם את דעותיו הכוזבות, ואז היה הם כבר מסורים בידו ובשורתו, וטימא אותם וקירר אותם מקדושתם, וכאשר כבר היו ישראל מושרשים בדעותיו הכוזבות, שוב לא נתייראו אף שאר האומות מישראל, כי כח הקדושה שהיה חופף עליהם בכל עת סר מעליהם. וזהו שפירש"י ז"ל שהקין בפני אומות העולם, שע"י שהחטיא את ישראל נתקרה יראת האומות מפני ישראל. וזה אפשר לרמוז בלשון הכתוב זכור אה אשר עשה לך עמלק, היינו שהכניס בתוך פנימיותך את הטומאה, וע"י כך אשר קרן בדרך שהקיר אותך בפני האומות. וזהו גם אומרו ויזנב כן היינו בקרב לבן, כי תחלת הקלקול היה במה שהכניס דעותיו הנפסדות בפנימיות לבן.

והנה זו דרכו של עמלק בכל דור ודור, להפיץ דעותיו הכוזבות במחנה ישראל, ע"י שהוא מתחבר עמהם, ומראה להם פני אוהב ורוע, וע"י ההתחברות שיש לו עמם עולה בידו להשריש בקרבם דעותיו הטמאות. ומבואר בזה"ק פ' בראשית (דף כ"ה ע"א) וחמש מעין אינון בערב רב וחדא מינינו בעמלקים וכו' ומאלין דאשתארו מנכון בגלותא רביעאה אינון רישין בקיומא סגי ואינן קיימין על ישראל כל חמס, עכלה"ק. ואף שגולדו בקרב ישראל, צריך לומר שהכונה כי שורש נפשותיהם הוא מן הע"ר. ומבואר בתשובת הרשב"א (מהד"ק ס' ת"ד) על אחד שאמר דברי מינות והוציא את דברי התוה"ק מפשטותן, והאריך הוא לקללו בקללות נמרצות, ובתוך דבריו כתב, האיש ההוא העיד ונאמן על עצמו יותר ממאה עדים שאינו מזרעו של אברהם, ותפלתו לא ישמע ה' שאינו אפילו מזרעו של עשו וישמעאל, רק מאותם שדין וליקין שגולדו מחוה ואדה"ר, על כן תקללם בכל לשון (ועי' בספרי יואל משה המלינין לשון הקדש ס"י כ"ז מה שכתבנו בזה).

ובדרך זו נלך לבאר כוונת הספרי (קושיא ה') כי הנה הסיקון הוכיח בדורותינו אנו, כי הרשעים הגמורים בעצמם אין בנחתם להזיק ל"כ לכלל ישראל, לפי שזדון לבם ושפתם גלוי לכל, ואין בידם להטעות אחרים תמימים, כי בוז יבחו להם. אבל דא עקא שמתחברים עמהם אנשים שומרי תורה ומצוות המבונים חרדים, וידם היתה במעל הזה להמשיך את כלל ישראל, והם המינים והאפיקורסים, והם הנאשמים למה שנמשכו רוב ישראל למינות ואפיקורסות. וכאשר פירשנו דברי רש"י ז"ל (פי' בדברינו לעיל סוף פרשת בשלח) עה"כ ונחנו מה כי תלינו עלינו שתרעימו עלינו את הכל את בניכם ונשיכם ובנותיכם ועירב רב ועל כרחך אני יוקוה לפרש תלינו בלשון תפעילו וכו', ע"כ. ולכאורה הענין הוא פלא עצום, שהרי בכל מקום מצינו כי הערב רב היו לבני ישראל לצוקה ולמכשול, והסיתו אותם למרוד בה', ואין נהפכו ישראל נקשת רמיה, שיהיו הם המסיתים את הערב רב לחטוא. ועוד יש לתמוה האם היה צורך בכך שסיתו ישראל את הע"ר לעבירה, והלא כיון שטבעם רע, ודאי שנמשכו מעצמם לעשות הרע בעיני ה', ולא צורך לפיתוי והסטה.

וביארנו כונת רש"י ז"ל עפ"י מה דאיתא בגמרא (סוטה י"א ע"ב) שלשה היו באותה עצה (של הבה נתחכמה) בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג איוב ששתק נדון בסורים יתרו שברח זכו מבני בניו

שישבו בלשכת הגזית. והדבר תמוה לכאורה הלא פרעה וכל עבדיו רשעים גמורים היו, ומה להם ולצרה נזאת להושיב בין אנשי עצתם את איוב ומקורו שהיו צדיקים, והיה הקום לחוש שלא יאבו להסכים ולצות הרשע, הלא מוטב להם למנות יועצים רשעים ההולכים בדעה אחת אתם, ואז בטוחים הם כי יענעו להם בראשם, ויסימו לאבד את ישראל. אמנם נראה דהנה מבואר בדברי הרמב"ן ז"ל בפרשת שמות כי פרעה עשה מעשיו בערמה, להסתיר את מזימות הרשע אשר בלבו, למען לא ירגישו כי באיבה הוא מתנהג עם ישראל. ולכן לא צוה לעבדיו שרי הטבחים להכותם בחרב, כי תהיה בגידה גדולה להכות חנם העם אשר באו בארץ במצות במלך בראשון, אבל אמר אל עמו כל אשר ימצא ילד יהודי ישליך אותו ביאור, ואם יצעק אבי הילד אל המלך או אל שר העיר יאמרו שיביא עדים ויעשה בו נקמה, עכ"ל הרמב"ן ז"ל.

ועפ"י זה נחה וגם שקטה התמיהה על שלקח לו פרעה את איוב ויתרו הצדיקים ליועצים, כי הם היו נחוצים אליו, להיות לו נסות עמים, שעל ידי שייבתם עמו בעצה אחת יוכל לחפות על מעשיו הרשע, באמרו הלא במועצת המלוכה יושבים גם איוב ויתרו הצדיקים, ועלתה בהסכמה מאתנו לבצע גזרה זו. ושוב לא יהיה פתחון פה לבני אדם לומר שגזירת המלך היא בגידה גדולה, כי בראותם שגם צדיקים היו עמהם בעצה, יחרישו ויד ישימו לפיהם. ואל תתמה על שלא חשש פרעה לשאול בעצת איוב ויתרו, ופן לא יסימו לגזירתו הרעה וימחו כנגדו, כי פרעה הי' בטוח באלה שלא יהי' להם פתחון פה לדבר ומצח להרים ראש, למחות בתוקף נגד המלכות, ואם לא תסכים דעתם למומתו לכל היותר ישתקו ולא ידברו דבר, על כן היה מוטב לו שישתתפו גם המה במועצתו, כדי שיהיה להם במה לתרץ עצמם כלפי חוץ, כי לא מעשיהם בנויים על אדני הצדק והישר, והא ראייה שגם איוב ויתרו הצדיקים היו עמהם באותה עצה.

ובדרך זו מבוארים דברי רש"י ז"ל כי אמת נכון הדבר שהערב רב היו גרועים ומקולקלים ביותר, ובכל עת היו לבני ישראל לאבן נגף ולצור מכשול, ולא היה צורך בכך שייסו אותם בני ישראל לעבירה, אמנם לצד שהיו ערב רב פחותים ושפלים, לא היתה השפעתם מרובה במחנה ישראל, ולא היה בנחתם להמשיך אחריהם את כלל ישראל ולהטותם אל הרע, כי לא היו דבריהם נשמעים, ואם היו באים להסית את ישראל לעבירה, בוז יבחו להם וסורו עמא יקראו ומת, סורו סורו אל תגעו. אך מעשה שטן הצליח, ולנתחבם עם הערב רב אנשים יראים מבני ישראל, ונעשו כולם אגודה אחת, וע"י כך קבלו הע"ר עידוד וחזיון עצום, שיהיו דברי הסתתם נשמעים יתשבים עמהם באגודה אחת, אמרו מסתמים עצתם אמונה ופעולתם אמת והשתא מוכנים היטב דברי רש"י ז"ל, שישאל היו המלינין את הערב רב, והכוונה על אותם מישראל שהתחברו עם הע"ר, שהם היו הגורמים לכך שנשמעו דברי הע"ר בקרב מחנה ישראל, ונכנסו כארס של עכנאי בלבם, ולולא היראים שהתחברו עמהם, היה קולם נקול קורא במדבר.

ובזה מבוארת היטב דרשת הספרי עה"כ והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויבך מסיבי שלא יאגוד עליך אגודה. ולכאורה מדוע נקט לשון אגודה דוקא ולא לשון אחר, כגון שלא יבואו שונאיכם להלחם בכם. אמנם דבר גדול השמיענו בזה כי אין להתיירא כל כן מעמלק הרשע בעצמו, כי אלאמלא היו מתחברים עמו יראים מישראל לא היה בכוחו לבא ולהזיק כולי האי, ועיקר כוחו הוא במה ששומרי תורה ומצוות מתחברים עמהם, ויעשו כולם אגודה אחת, ובמה שהם שוכנים אתם עמם בכפיפה אחת, הרי הם מחפים על כל מעשיו רשעים, ומשתתקים כל מחאה כנגדם, והם הם כמושכים את כלל ישראל, להיות נעשים אגודה אחת עם המינים והאפיקורסים. וזהו שדרשו ז"ל כי כדי שיהיה בנחתם של ישראל למחות זכר עמלק, תנאי הוא הדבר שלא יאגוד עליך אגודה, דכל זמן ששומרי תורה ומצוות נאגדים באגודה אחת עם הפושעים הכופרים, הרי הם מביינים כוחו של עמלק להזיד ולהרשע, לעקור כל זיק של אמונה מלבבות בני ישראל, ולהמשיכם למינות ולכפירה. (דברי יואל עט" פא)

הילולא דצדיקאי

הנהג' רבי יוסף קארו זיע"א

מן הבית יוסף י"ג ניסן

רבי יוסף קארו נולד בשנת רמ"ח בכ"ח בעיר טולדו שבספרד לאביו רבי אפרים קארו, בשעת גירוש ספרד בשנת רנ"ב, היה רבי יוסף כבן ארבע. ביחד עם אבותיו נאלץ לצאת בתוך הגולים את ספרד. משפחת קארו הגיעה לליסבון שבפורטוגל ושם נטה ללון עד שנת רנ"ו. כאשר עלה על כס המלוכה הפורטוגאלית המלך מנואל, הוציא פקודת גירוש ליהודים על פי דרישת אשתו בת זרע מרעים פרדיננד מלך ספרד, ומשפחת קארו נאלצה ללבוש שוב כלי גולה ופנתה לערי יוון ותוגרמה. את ראשית חיינו ספג מאביו רבי אפרים ואחר כך למד אצל דודו רבי יצחק קארו, שאהבו כבנו. את אביו ודודו שהיו רבותיו הראשונים מזכיר רבי יוסף פעמים רבות בספרו "בית יוסף" ואף מביא בשמם כמה דברי הלכה.

בצעירותו שימש כרבנות בכמה ערים. מקום הראשונה היתה אנדרינופול שהיתה בזמנו עיר ואם בישראל ושימשה כמרכז חשוב ליהדות. שם קבע את ישיבתו בבית מדרשו של הר"ר יוסף פאסי תלמידו של הר"ר יצחק אבוהב. בעיר זו התגוררו כמה מגדולי ישראל ממוגושי ספרד שכמו רבים מן הגולים קיוו אף הם למצוא בעיר מנוחה ונחלה לאחר ונעקרו ממושבו ועברו עליהם תלאות ונדודים ממושכים. אבל במהרה נכזבה תוחלתם. בין הקהילות הנפרדות שבעיר התגלעו פירוודי דעות, שהביאו אחר כך לפירוודי לבבות. בעיר היו כשלוש עשרה קהלות שונות, כנראה, המריבות והמחלוקות שהתעוררו בעטיים של קיום הקהילות המורחות באנדרינופול, הם שהגיעו את רבי יוסף קארו לעזוב את העיר, את מחשבתו לצאת את המקום, הוציא לפועל, לרגל מקרה חמור ומעציב שקרה, אשר גרם לשערוריה גדולה, שבעקבותיה עזבו גם חכמים אחרים את העיר. היה זה, כאשר חכם אחד פיתה כמה אנשים מקהילה מסוימת שבעיר, ליתד חברה שילמדו אצלו בביתו בשבתות. הדבר גרם לנזק רב לחכם הקהילה השני ולראשיה. משום שהחכם משיג הגבול, החל למשוך אליו גם מבני הקהילה, ובאחד השבתות ביקש כבר ללמוד עם בני חבורתו בבית כנסת הקהל. ראשי הקהל ראו בהתנהגות זה כפתח להשטרות וכמעשה חתירה, תחת מעמדו של חכם הקהל, ללא כל בושא. ראשי הקהל הקהילו את ראשי הקהילות השונות ואילצו את החכם המורד, במעמד כל הקהל בפתח ההיכל לקבל עליו על דעת המשביעים את כל האלות הכתובות בספר התורה ובחרם, שלא ללמוד בבית הכנסת ושלא יטול שום שררת חכם הקהל כל זמן שחכם הקהל הנוכחי חי עלי אדמות. וגם שנה לאחר פטירת חכם הקהל, מפני כבודו. לאחר זמן קצר, נתבקש חכם הקהל בישיבה של מעלה והלך לעולמו. רק עברו מספר ימים וכבר ביקש החכם, שיותן לו לבא לבית הכנסת וללמוד לפני חבורתו בפומבי. אולם ייניי הקהילה לא הרשו לעשות זאת, מפני כבוד החכם הזקן וטענו שכבר נשבע וקיבל בחרם שלא יטול שום שררת חכם עד שנה תמימה לאחר פטירת החכם הקהל. לאחר שיראה שלא נוטים להרשות לו ללמד בבית הכנסת, עבר על שבועתו ופרהסייה שנשבע קבל עם ועדה עליו עם בני חבורתו לבית הכנסת ללמדם ברבים, תוך איומים במעשה אלימות למי שינסה להפריע. מאנדרינופול עבר לניקופול השוכנת על שפת נהר דאנוב שבצפון בולגריה, עיר עתיקה מאד. מיחסים את התישבות היהודים במקום, מי"ד לאחר חורבן בית שני. וגם נהגו שם לקרוא את המגילה בשני ימים ב"ד ובט"ו מחמת ספק מוקף חומה מימות יהושע בן נון. בעת היא החליט רבנו לעלות לארץ ישראל. בדרכו ארצה שהה מספר שנים בשאלוניקי שהיתה בזמנו עיר גדולה לאלוקים. יש האומרים, שהלך לשם, במטרה מיוחדת במינה כדי לאסוף חומר ולבנים לספרו הגדול "בית יוסף", שבה החל עוד בשבתו באנדרינופול. בעיר זו היו מצויים בשעתו אוצרי ספרים יקרים ונדירים, שהיו נחוצים לו לצורך חיבורו ספרו הק'. בשאלוניקי התיידד עם רבני משפחת טייטלצק ובמיוחד עם שני הצורבים רבי יוסף שהיה בזמנו מגדולי דורו, ועם אחיו רבי שמואל. בעיר זו שיכל מן רבי יוסף קארו, את שלשת ילדיו שמתו במגפה בזה אחר זה ונקברו בבית הקברות בסאלוניקי. מצבותיהם נתגלו לאחרונה בבית העלמין העתיק בסאלוניקי. משאלוניקי המשיך לארץ ישראל דרך מצרים ולאחר מסע ארוך, שנמשך כשנה הגיע ארצה והתישב בצפת. בסביבות שנת רצ"ה. בבואו נתמנה רבי יוסף קארו לחבר בית דינו של רבי יעקב בירב, שהסמיק את רבנו כאשר ניסה לחדש את הסמיכה בישראל, כידוע.

צפת שמשה בדרו של מן רבי יוסף קארו, כאבן שואבת לכל תלמיד חכם. בעיר שגשגו עליה התורה לכל גוניה. הגולה והנסתר היו בשיא הפריחה צפת היתה לתפוצות ממש בכחינת סיני ולתלפיות לקיבוצי ישראל השונים, עד שהעידו על מצבה הרוחני של צפת בירת הגליל העליון. קדושי עליון האירו מצפת בתורתם את עיניהם של ישראל המבי"ט, הרדב"ז, רבי יוסף סאגים, מהר"מ אלשיך, המקובל האלוף רבי משה קורדובירו, רבי משה גאלנטי, רבי שלמה אלקבץ, וגולת הכותרת של הח"י האר"י הקדוש, ועוד.

כאשר נפטר רבי יעקב בירב ראש חכמי צפת, נתמנה רבי יוסף קארו למלא את מקומו ולשבת בראש "בית הועד" של חכמי צפת. יחד עם חבריו רבי משה די טראגי (המבי"ט) עמדו שניהם בראש בית הדין של צפת, שהוגדרה כ"בית דין הגדול" לכל ישראל בארץ ובתפוצות. והיו קהילות בישראל, שהיו וגילים להשביע "על דעת בה"ד הגדול שבצפת.

רבנו הנהיג סדר בחילוקת הכספים שהגיעו לצפת עבור חכמי העיר. וקבע שיש להרבות לתלמיד חכם עני ולהמעיט לעשיר ואסור באיסור חמור לאלה שאינם צריכים כדי פרנסתם ליטול באמרו: "ונמצא שבעלי תורה שאינם צריכים גוזלין חלק הנצרכים ... ועון גדול יש בדבר..." קרה פעם בצפת, שקם איש רע לב בתביעה להטיל מס על בעלי תורה העניים והאביזנים, שהיו עד אז פטורים ממסים ואינוניות ולא היו וגילים ליטול ממי שתורתו קבע ומלאכתו ארעי, מחוץ מס גולגולת שגבו, אלא רק מבעלי היכולת. ואמנם כמעט שזממו של הבליעל עלי בידו. ללא, שרבנו יצא ביחד עם שאר החכמים שבעיר בקול

גדול של חרמות נגד האיש, שנחרד מקולם וחכמי העיר העניים שוחררו ממסים לדורות.

בזמנו של רבי יוסף קארו חי השר היהודי המפורסם דון יוסף נשיא. מי שהיה חתנה של האשת הפילנתרופית אצילת הרוח, חנה גראציה מינדסי' שנמלטה עם בנותיה וחתנה יוסף מפורטוגל והתישבה בטורקיה כדי שיוכלו לחזור בגלוי ליהדות. בקושטא המשיכו בני משפחת מינדסי לפתח את עסקיהם הבנקאיים המסופעים. דון יוסף מצא לו מיד מהלכים בחצר השולטן, ובמהרה הכיר השולטן סוליימן בחכמתו ובושרו וימנהו ליועצו הראשי. השולטן הטיל עליו לנהל את קשרי החוץ של הממלכה הטורקית, את התפקיד מילא דון יוסף בנאמנות ובכשרון רב. ספינותיו שהובילו יינות ומיני תבלין לאיטליה, הונגריה ופולין והביאו חזרה לתורכי נשק מצרכים אחרים, הכניסו סכום נכבד למדי לאוצר השולטן.

ארות למדי עם השולטן ניצל לטובת אחיו, במיוחד לאלה הנמצאים בארצות בהם שלטת האינקוויזיציה. כאשר נודע לדון יוסף, שנאסרו "אנוסים" רבים באנקונה בפקודת האפיפיור פאולוס הרביעי, פנה דון יוסף אל השולטן ובקש את עזרתו להתערב לטובת ה"אנוסים". סוליימן נענה ושלח אגרת לאפיפיור, שבה איים להתנקם בנוצרים שוכני תורכיה, אם ירעו ליהודים האסורים. האפיפיור נכנע ושחרר את היהודים. אבל, בינתיים הספיק להעלות על המוקד עשרים וארבע יהודים קדושים.

דון יוסף החליט להתנקם באפיפיור ונסה לכן, לארגן חרם מסחרי וכלכלי על נמל אנקונה הנתונה לשלטת האפיפיור. דון יוסף פנה אף לצפת לרבי יוסף קארו ואל המבי"ט ובקשם להצטרף להחרים את המסחר בנמלי האפיפיור ולהסכים בכלל לחרם. ואמנם הם מלאו הבקשה והוציאו איסור על המסחר בנמל אנקונה.

כאות הוקרה למסירותו ולנאמנותו לממלכה העותומנית, העניק השולטן סוליימן לדון יוסף נשיא את העיר טבריה ושבעה כפרים מכפרי הסביבה לשלטונו הבלעדי של דון יוסף תמורת מס שנתי קבוע. על כתב הזכיון חתמו מלבד השולטן גם בנו סלים ונכדו מוראה כנראה, כדי לחזק את הקנין לעוד שני דורות.

תפקידו הממלכתיים לא איפשרו לדון יוסף לעזוב מיד את קושטא, כדי לפקח אישית על בנין העיר. לכן שלח לשם את נציגו ד יוסף ן' ארדיט, שלפני צאתו לטבריה קיבל מידי השולטן כתב "פירמאן" ואגרות למושלי צפת ודמשק, שישוטרו עזרה במקרה הצורך.

דון יוסף הכין תוכנית מפורטת לפרנסת התושבים, שתבסס על יסוד כלכלי איתן. התחילו לנטוע עצי תות ולגדל תולעי משי, שייפקו חומרי גלם לתעשיית המשי שעמדו להקים. הובאו כבשים מגזע "מרינוס" המשוכח מספרד וכן מומחה מיוחד לגידול צאן, שידריך את התושבים לטפל בצמר המשובח.

כדי לבצר את העיר משודדי הסביבה, ניגש ר' יוסף ן' ארדיט לבנות את חומת העיר בעזרת פועלים ערבים ובנאים שנשלחו מטעם מושלי צפת ודמשק והעבודה החלה להתקדם יפה.

צרי יהודה ושונאי ישראל, כמו בימי עזרא ונחמיה, החליטו להפריע לכל המפעל. לאחד ה"שייכים" על יד טבריה, היה כנראה, ידוע דברי חז"ל "א"ר יוחנן ומשם (טבריה) עתידין ליגאל...". (ראש השנה, ל"א). שייך זה, הפיץ בין הבנאים הערבים, כי מצא כתוב בספר ישן, שאם יבנו היהודים את טבריה ויתישבו על חוף הכנרת, אז האיסלם לא יוכל להתקיים וימות. הדברים נכנסו ללב הפועלים הערבים ונטשו את העבודה. ן' ארדיט פנה לעזרת הפחה של דמשק וביקשו להתערב ולהעניש את המפריעים. הפחה שלח צבא ודיכא את השביחה והשייך המסית נתלה

העבודה חודשה ובכסלו שכ"ה הושלמה חומת טבריה בשלמותה, שארכה היה אלף וחמש מאות אמה. עם גמר החומה ניגשו התושבים לשקם את העיר מחרבותיה. ותיקנו את החרבות כדי להפכם למקומות מגורים, ביניהם היה בית הכנסת העתיק, שלפי המסורת התפלל בו רבי שמעון בר יוחאי, שהוכשר מחדש לתפלה.

אמנם המפעל לא הצליח מסבות רבות, אבל ישוב היהודים בטבריה לא התבטל מאז נסיונו של דון יוסף נשיא.

כאשר סירב קיסר צרפת לשלם אח חובו לכנק של מנדים, משפחת דון יוסף, בתואנה ש"מצפוננו" אינו מרשה לו לשלם בסף לבנק שבעליו נתגלו כיהודים. תבע יוסף בתקיפות רבה את כספו מממשלת צרפת ובאמצעות השולטן עיקל את האניות הצרפתיות שהגיעו לנמל אלכסנדריה שבמצרים. וכן נאלץ הקיסר הצרפתי הגאה לשלם ליהודי את חובו על אפו וחמתו. בעקבות זה ניסו הצרפתים להגותו מהמסילה.

ציר צרפת בתורכיה שיחד את הרופא היהודי דוד, שיעליל על יוסף כי בגד בשולטן ובא בקשר עם שונאי תורכיה. דוד זה, היה לפניו ממשרתי דון יוסף, שהרימו מעפר ובהשתדלותו נעשה לרופא החצר. דון יוסף הצליח בחכמתו להוכיח לשולטן את צדקתו ואת נאמנותו. ובפקודת השולטן גורש המעליל דוד הרופא ונכלא באי רודוס.

העלילה זעזעה קשות את הישוב היהודי שבמזרח התיכון, והמעליל הוחרם בפומבי בקושטא ובשאר הערים הגדולות.

לאחר כמה שנים נשאל רבי יוסף קארו אם יש היתר לחרם על המעליל. פסק רבנו יחד עם שאר רבני צפת, שאין להתיך את החרם החמור על מעשה הנבלה וכה דבריו: "מעתה אין שום בר ישראל לא יחיד ולא רבים רשאי להקל בנידוי וחרם". כי החרמות והשמתות הללו על אשר חשב להפיל חומת בת ציון". למן רבי יוסף קארו היה "מגיד", שהיה מתגלה אליו מפעם לפעם. המגיד היה מוסר לו ספרים תורה והיה מעוררו לקדושה וטהרה. השל"ה הקדוש מביא בספרו "שני לוחות הברית" מעשה נורא ונשגב, שרבי שלמה אלקבץ היה עד להתגלות המגיד אל הבית יוסף בליל שבועות, שעה שמן התקבץ בצוותא חדא עם תלמידיו חכמי... נמצא בידינו ספר "מגיד משרים" הכולל ליקוטים

מרוז התורה שמסור לו המגיד לרבנו וכפי עדות הרב החיד"א ז"ל הליקוטם שנדפסו מספר הזה אינם מגיעים אלא לאחד מחמישים מגוף הליקוטם שבכתב היד. עוד בהיות מרן בחוץ לארץ, נגלה אליו המגיד. והיה מופיע אצלו לעיתים מזומנות עד יום מותו. המגיד הבטיחו בחוץ לארץ: "ואזכר למיסק בארץ ישראל בשנת דא ולאיתיחא דתמן עם אורייתא... ואף הבטיח לו שיגמור את חיבורו, שבו הוא יאיר את עיני כל ישראל: "ואזכר למיגמר חבורא דילך לאנבאה ביה עיני כל ישראל דהא קדמי חכמים ובכונים ומשכילים שאבון מחיבורא דילך דאקריא בית יוסף... ושמן ייזכר בבתי כנסיות ובתי מדרשות וכל עת שיזכירך בבית המדרש יעלה ריח אפרך נקטורת בוסמין". רבי חיים ויטאל ראש גורי האר"י הקדוש, יחס את שורש נשמת רבי יוסף קארו לתנא רבי יהודה בר אילעאי ומשורש הרשב"א ועוד. שאר ספרי מרן הם: "בדק הבית" הוספות והגהות לבית המגיד, "כללי הגמרא" הערות והשלמות לספר "הליכות עולם" לרבי יהושע הילי, וכמו כן יודעים ממנו דרשות על התורה, פרקי אבות ושיר השירים, שנדפסו בספר "אור צדיקים". מרן חיבר פירושו על רש"י, ורמב"ן על התורה (הנזכר בהקדמת בנו לשו"ת שלו); החיד"א אף מציינ פירושו המשניות שרבונו מזכירו בעצמו ב"כספ משנה" פי"ט מטו"מ.

בנו שלמה, נשא לאשה את בתו של האר"י הקדוש, בהיותו כבן שמונים שנה נולד לו בנו יהודה, שערך לאחר מות אביו את ספר תשובות ונשאל "וכל" עד יום מותו לא חדל רבי יוסף קארו מלעסוק בתורה לחבר ספרים ותשובות. רבי יוסף קארו נפטר בי"ג אלול שנת ס"ה בהיותו בן פ"ז שנים. ומנוחתו כבוד בבית הקברות של צפת. על קברו של מרן רבי יוסף קארו נהגו לומר תפילה מיוחדת: "אדונינו גאון עוזינו הקדוש רבי יוסף קארו, אתה האיש המרזיז ארץ ומרעיש עולם בספרך הרבים הקדושים אשר נתפרסמו ונתקבצו בכל תפוצות ישראל כאשר הבטיחך השי"ת על ידי המגיד הקדוש אשר בראת מאור תורתך אשר למדת שלמה. אתה האיש אשר באור תורתך נראה אור דברך נר לרגליו וספרך אור לנתיבתו. עורה היא לקראתנו להמליך ישר לפנינו במרום שירחם השי"ת עלינו לגאלינו, ישלח משיח צדקינו רוח אפינו לקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ להביאנו אל ארץ חמדה טובה ורחבה בב"א.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

סיפורי צדיקים

בעיירה קטנה שבאוקראינה חי לו סוחר יהודי, ששמו היה עקיבא, הוא היה ירא שמים ובעל צדקה ואחד מבעלי הבתים החשובים של קהילתו. לעת זקנתו החליט האיש לעלות לארץ ישראל ולחיות שם את שנותיו האחרונות. ידידיו ליוו אותו בדרך וערכו לו פרידה נרגשת, רבים גם קינאו בו על הזכות הגדולה שפבלה בחלקו לנסוע לארץ הקודש. עברו מספר חודשים ומר עקיבא לא הגיעה כל ידיעה, בעיירתו הזכירו אותו לעיתים קרובות ודיברו רבות על מעשיו הטובים ומידותיו התרומיות. חבריו קיוו שהוא אכן הגיע בשלום לארץ ישראל גדולה היתה פליאתם של יהודי העיירה, כאשר ביום בהיר אחד, נכשה לאחר שנסע לארץ ישראל, חזר ר' עקיבא והופיע בעיירה, היהודים קיבלו אותו בשמחה רבה, והקיפו אותו בשאלות רבות. העיניים לא שבעו מהביט ביהודי "משלנו" שהנה זה עתה בא מארץ ישראל, האם הוא היה בירושלים? האם הוא זכה לראות את הכותל המערבי? בעצמו ראה, כמו עיניו? על כל השאלות הללו השיב ר' עקיבא בחפץ לב: "כן כן, בוודאי, הייתי בארץ ישראל, וזכיתי להיות בעיר הקודש ושפכת דמעות ליד הכותל המערבי, הייתי גם ליד קבר רחלי וליד מערת המכפלה בחברון, וכמו כן הייתי בטבריה ובעיר הקודש צפת בין הרי הגליל, וכן במירון על קברו של רבי שמעון בר יוחאי. ר' עקיבא הוסיף וסיפר על חוויותיו המתקוות בארץ ישראל, ושומעיו שתו בצמא את דבריו, כשהם מדמיינים לעצמם שהנה גם הם נמצאים לרגע בארץ ישראל ונושמים את אווירה המחכים. "אולם מדוע זה ר' עקיבא חזרת על עקבותיך ועזבת את ארץ ישראל, זמן קצר אחרי שזכית לעלות לשם?", על שאלה זו לא נתן ר' עקיבא כל תשובה, רק עיניו נתכסו בדוק של עצבות. זמן קצר לאחר שובו חלה ר' עקיבא ומצבו הורע מיום ליום, עד שהוא נטה למות לא עלינו, כאשר הרגיש כי שעתו מתקרבת, ביקש לקרוא לגבאי החברא קדישא והללו באו, ישבו ליד מיטת חוליו וחיכו למוצא פיו, ר' עקיבא שכב במיטה בעיניים עצומות ולא אמר מאומה, הגבאים המתניתו זמן קצר, אחר כך קמו ואיחלו לו רפואה שלימה. ר' עקיבא הודה להם על בואם וביקשם לבוא גם למחרת, אותו מחזה חזר על עצמו, כאשר הגבאים באו אליו למחרת בבוקר, הם ישבו וחיכו והוא שתק ולא אמר מאומה, לבסוף חזר וביקשם שוב לבוא למחרת. הגבאים איבדו מעט את סבלנותם, אולם הם באו גם למחרת, כאשר באו ביום השלישי, מיד החל ר' עקיבא לרבר ואמר להם: "אתם וודאי תמהים לדעת מדוע זה ביקשתי אתכם לבוא פעם אחר פעם, כמו כן אתם תמהים בוודאי, כמו כל האחרים, מדוע זה חזרת מארץ ישראל, ובכן תשמעו נא מה שאני עומד לספר לכם.

כפי שאתם בוודאי יודעים, נוהג הייתי מאז ומתמיד לנסוע ליריד השנתי, שנערך בבארדיטשוב, בבואי הייתי משתהה בבארדיטשוב שבת אחת או כמה שבתות, וזאת כדי לשהות במחיצתו של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א, נוהג הייתי להתפלל בבית מדרשו, להאזין לתפילתו ולדבריה התורה שאמר ולנסות ללמוד מידותיו. פעם אחת, בבואי לבית המדרש, היה הצדיק בראשית התפילה ואמר פרשת הקטורת בכוונה גדולה, פתאום התפרץ פנימה יהודי שהיה ניכר עליו כי הוא נרגש ומודאג בצורה בלתי רגילה. הוא ניגש לרבי לוי יצחק ואמר לו: רבי! הם אמללו אותי! - ובאומר זה פרץ בכני מר. הצדיק ניסה להרגיעו באומר: כי אסור לו ליהודי ליפול לתוך זרועות הייאוש, יחד עם זאת ביקשו הצדיק לספר מה שקרה. היהודי נרגע קצת וסיפר כי הוא משמש בתור "נאמן" של כמה סוחרים ובתור שכזה הם מפקידים בידי סומוני כספר גדולים, כדי שיערוך בשבילים קניות, או שיעביר את הכסף מסוחר אחד לחבר וזוהי פרנסתו. עתה נגבנו את כל הכסף שהיה ברשותנו, ולא זו בלבד שנגבנו ממנו

כסף שאינו שלו, אלא שהסוחרים שוב לא יתנו בו אמון ולא יפקידו בידו כספים, ולא עוד, אלא אפילו יחשדו בו, כי הוא המציא את סיפור הגניבה, כדי שישלשל לכיסו את כספם, אוי ואבוי לי - קרא היהודי במר נפשו, וביקש מרבי לוי יצחק שיעזור לו במצוקתו. "האם אתה חושד במישהו?" - שאלו הצדיק והיהודי השיב, כי במקום שהוא מתאכנס עובדת משרתת יהודיה ובעל אכסניה אומר, שמן האכסניה הייתה זו היא שגנבה את הכסף. הצדיק ציוה לקרוא לנערה וכן לבעל האכסניה, הם הגיעו עד מהרה ואיתם גם אביה של המשרתת, הנערה נשבע עם דמעות בעיניים, כי היא לא נגעה בכסף וכי היא חפה מפשע, גם אביה, שזאב מים עני ואביון, נשבע, כי בתו היא ילדה ישרה ונקיית כפיים ואין הוא מאמין כי היא שלחה יד בכסף לא לה. אולם בעל האכסניה עמד על דעתו ואמר כי הוא כבר מזמן חושד במשרתת וכי אף אחד אחר זולתה לא יכול היה לקחת את הכסף. במקום התפתח דין ודברים וכינתיים התאספו אנשים רבים וביניהם סוחרים וכל אחד הביע את דעתו, מי בעד המשרתת ומי נגדה, ומי נגד ה"נאמן". רבי לוי יצחק ביקש שיהיה שקט ואמר: "אין כל ספק שבוצעה גניבה, כמו כן אין אצלי כל ספק שהמשרתת איננה אשמה, לכן אני מכריז ואומר, כי מי שמוכן להוציא מניסו את סכום הכסף החסר ולהניחו על השולחן, יהיה חלקו עימי בעולם הבא... עימי במחיצתי". כאשר שמעת את ההבטחה הזאת - המשך ר' עקיבא בסיפורו - מיד נענית ואמרת: אם הרבי יתן לי הבטחה זאת בכתב אני מוכן לשים את הסכום על השולחן, אני סוחר, ואני רוצה מעשה סוחר, שיהיה הכל כתוב וחתום. רבי לוי יצחק הסכים וביקש שיביאו לו נייר, עט ודיו, אני הוצאתי את ארנקי וספרתי לידו את הסכום הנחוץ. הרבי מסר את הסכום לידי היהודי ה"נאמן" אמר מספר מילות ניוחמים לנערה הנכלמת וביקר אותה, שה' יתברך ייתן לה פיצוי על הצער והבושה שנגרמו לה על לא עוול בכפה, ולי אמר הצדיק, כי אחרי התפילה ייתן לי את ההתחייבות בכתב. עתה שהעסקה נסתיימה בני טוב, היו כל הצדדים שבעי רצון. בתום התפילה קרא לי הרבי ונתן בידי פתק שכתב בכתב יד קדשו ואף חתם עליו. בפתק נאמר: "פתחו שערי צדק למוכ"ז להיות עמי במחיצתי. על החתום: לוי יצחק בן שרה סאשא". במוסרו לי את הפתק אמר לי, כי הוא מבקש שלא אדבר על כך עם איש, וכאשר יגיע יומי האחרון, אקרא לגבאי חברא קדישא ואומר להם, כי אחרי שמהרה ישימו את הפתק בידי ויקברו יחד עמו. ותוכלו לראות כי על פתק זה שמרתי כמו על בבת עיני, הנכסתי אותו בכריכה של הסיודר שלי, שיהיה שמור שם מכל משמר. כאשר עמדתי לנסוע לארץ ישראל ונכנסתי אל רבי לוי יצחק כדי ליטול ברכת פרידה, אמר לי, טוב שבאת, אמש היה אצלי יהודי והביא לי את הכסף שלקח בשעתו מה"נאמן" שלא בידיעתו, היהודי הזה הודה באוזני כי לא יכול היה לעמוד בניסיון, למרות שאף פעם בחייו לא גנב לפני כן, אולם כאשר שמע כי יהודי זה הוציא מניסו את סכום הכסף כדי להציל את המשרתת הנחשדת מבזיון, התעורר אצלי רגש של תשובה וחרטה, עד שהחליט להחזיר את הכסף מרצונו הטוב, עתה ר' עקיבא, אתה יכול לקבל בחזרה את כסףך ולהחזיר לי את ההתחייבות שנתתי לך. רבי, אני הרי סוחר - השיבותי לצדיק - ואין זה ממנהגם של סוחרים להתחרט על עסקה טובה שעשו, מצדיק יכול הרבי לעשות עם הכסף מה שיצוה, אולם על ההתחייבות אני לא מוכן לוותר, נראה לי כי צדק ייעשה, אם הרבי יתן את סכום הכסף למשרתת העניה, שיהיה לה בבחינת פיצוי על הבזיונות והסבל שנגרמו לה, ישמש לה כסף זה כנדוניה, שתוכל באמצעותו למצוא שידון הגון. הצדיק מבארדיטשוב שמח מאד והסכים עמי. ועתה מותר לי לספר לכם כי לפני נסיעתו לארץ ישראל מסרתי את כל הספרים שלי לבית המדרש חדש, וביניהם גם את הסיודר הישן והמשומש שלי, לדרך לקחת עמי סיודר חדש ושכחתי לגמרי, כי בכריכתו ישן הסיודר שלי החבאתי את פתק ההתחייבות של הרבי, ואכן מסיבה זו ולא אחרת חזרתי הנה מארץ הקודש. ר' עקיבא הפסיק את דבריו, כי נשימתו קצרה. אחר כך המשך ואמר: "כאשר באתם אלי אתמול ושלשום הרגשתי כי עדיין לא הגיע שעת, אולם היום אני בטוח כי הגעתי לקצה הדרך ואין מקום יותר לחיות, תחת הכר שלי תמצאו את הפתק ואני מבקשכם לא לשכוח לשים אותו בידי". לאחר מכן אמר ר' עקיבא וידוי והוציא את שמתו, כשהוא סמוך ובטוח בחלקו השמור לו לעולם הבא, במחיצתו של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

סיום הפרשה בתיבות לאשמה"ב"ה

גם שמעתי מהרב הקדוש רבינו מנחם מענדיל זצוק"ל מרימאנוב שהמנהג היה מקדם כשסיים הקורא לקרות פרשת ויקרא שמשתיימת לאשמה בה, היו תקלה עונין אחריו לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי שהוא ראשי תיבות לאשמה (מאור ושמש)

מכל אשר יעשה לאשמה"ב"ה. ר"ת "לאל" אשר "שבת" מכל "המעשים" ביום "השביעי". כי אחר"ל (שבת קיח, ב) כל שומר שבת כהלכתו מוחלין לו כל עונותיו והשבת הוא כפרה כמו הקרבנות לכך נרמז בסוף פ' הקרבנות כי עכשיו שאין לנו קרבנות השבת יכפר עלינו: (תפארת שלמה)

מכל אשר יעשה לאשמה בה (ה, כ"ו). כתב במאור ושמש [לפרשת החודש] בשם הרב הקדוש ר' מענדיל מרימנוב ז"ל, שהיה מנהג מקודם כשבעל הקורא סיים פרשת ויקרא לאשמה בה שלא לסיים בדבר רע, כל הקהל עמדו וקראו בקול רם לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי ראשי תיבות לאשמה בה: וראיתי בשם גדול אחד דענין שבת שבת, שמחזירין מעשה לאשמה ליוצר בראשית"ה ברא כל העולם, ונתן לאדם לעבדה ולשמרה, והארץ נתן לבני אדם, ובשבת נתן ישראל לחזרה היצירה להראות שהוא חלק ה' כל הבריאה, אבל גוזל ונשבע על שקר כחשד ביצירת ה' במה שגזל חלק חבירו, להכי כי יחטא ואשם, כשעושה תשובה ומשלם קרן חומש ואשם אז יכפר עליו הכהן ונסלח לו, לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי: (פרדס יוסף)

לע"ה הנה"ח מרת יוכבד יטל ע"ה בהרה"ח ר' יוסף יהודה הלוי זצ"ל, הרה"ח ר' משה זצ"ל, בהרה"ח ר' ישראל יעקב זצ"ל נדבתי על"כ נכדו ה"י, ולטו"ל באבותיו ורבותיו זע"א, הרה"ח ר' אברהם זצ"ל בהרה"ח ר' ישעיהו זצ"ל לע"ה נהרה"ח ר' שמואל בנימין אליעזר זצ"ל בהרה"ח ר' שלום צבי זצ"ל לע"ה הנה"ח ר' האה"ח מרת שרה על"ה בהרה"ח ר' יעקב עקיבא זצ"ל הנה"ח מרת פרומעט על"ה בהרה"ח ר' מאיר זצ"ל לע"ה נהרה"ח ר' שמואל בנימין אליעזר זצ"ל בהרה"ח ר' ישראל יעקב זצ"ל